

Žarko Radaković

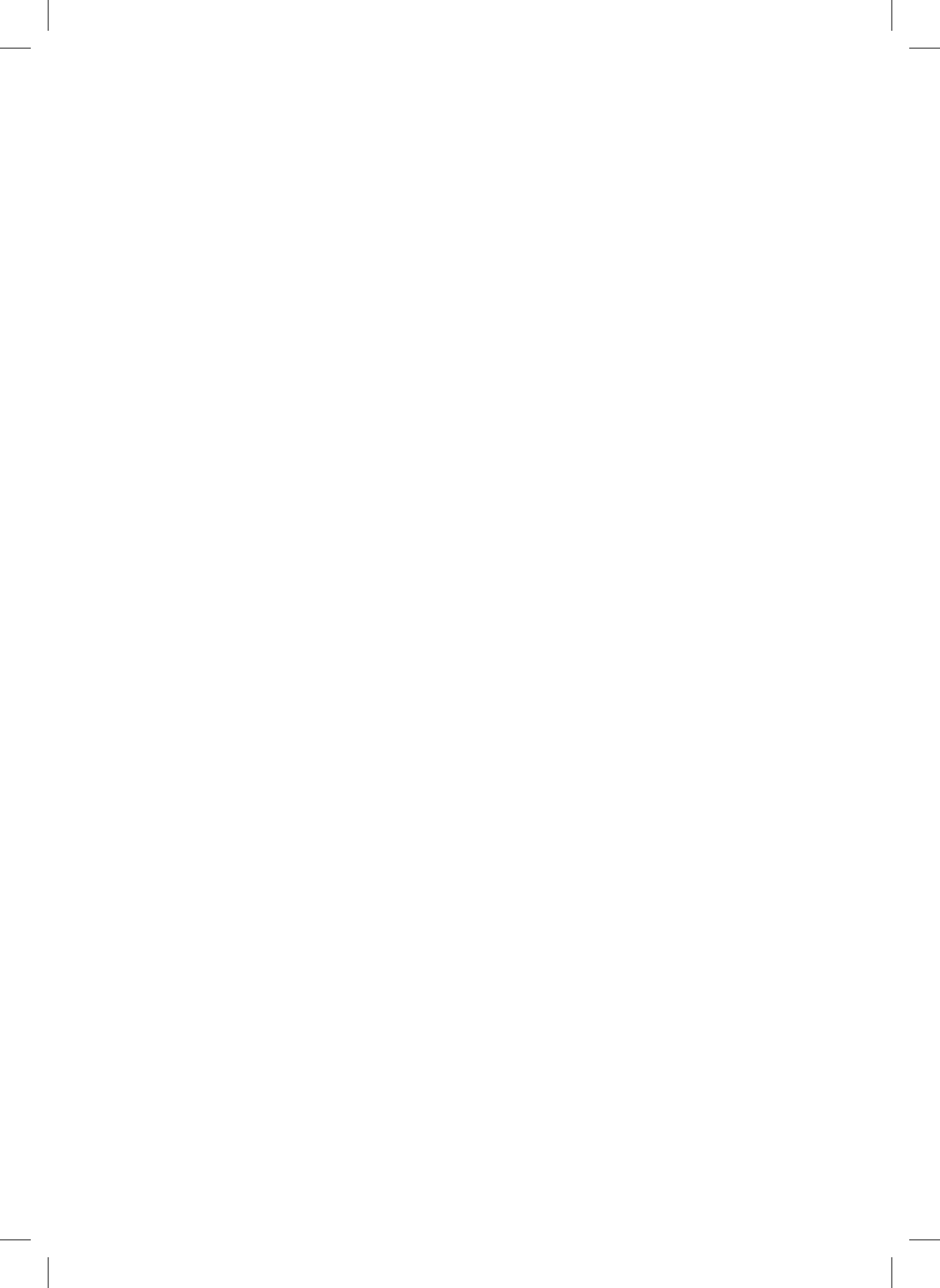

Putovati

Za Sofiju i Helenu

SADRŽAJ

Uvod – 9

(U potrazi za povešću)

Putovati – 18

(Bežeći od naracije)

Beleška o piscu – 128

(Povest)

Uvod

(U potrazi za povešću)

Posle (koliko?) godina: ponovo putovati.

Ovoga puta sa Ang, Am i An.

Polazak ovamo usledio je, dakle, na predlog drugog. Utoliko smo An i ja pristali da na tom putovanju budemo samo saputnici, dakle, pratioci, ni u kom slučaju predvodnici; dakle, podređeni.

I odmah smo se uživali u ulogu nekoga ko je na putovanju bio prepušten svemu što je isplanirao drugi.

I sva naša znanja o teritoriji na koju smo se uputili potisnuta su svesno u pozadinu. Sve prethodno doživljeno beše pohranjeno u „rezervoar” „iza” svega u sadašnjosti. Da li će se iz memorije nešto „pojavit”, zavisilo je ne samo od njene propustljivosti nego, pre svega, od evokacija pokrenutih u sadašnjosti.

Dakle, ovo putovanje je utoliko i igra sadašnjosti i prošlosti. U sadašnjosti sam akumulirao nova iskustva koja su, povremeno, budila i pokretala sećanja na doživljeno u prošlosti. Započeo je dijalog između „fragmenata” iz različitih vremenskih sfera.

Na primer, video sam psa koji je sve vreme pratio grupu ljudi; jedan muškarac mu je kupio u kiosku sendvič; pas nije, međutim, ni onjušio ponuđeno; naprotiv; odjedanput se udaljio, i nestao je

u sporednoj ulici. Setio sam se psa uličara viđenog u istom gradu pre više godina; sve vreme je išao za mnom; iako mu ništa nisam ponudio za jelo, kao da je baš zato ostao sa mnom; kao da je želeo samo moje prisustvo; sedeo je ispred mene na klupi; glave priljubljene uz moju nogu; nije reagovao čak ni na proletanje ptice; čak se ni za drugim psima nije osvrtao; kao da je samo želeo moju blizinu; a ja se nisam ni pomicao sa sedišta; delovao sam ukočeno; gotovo neživo; činilo se da je Pas upravo zato u meni tražio gospodara; a to sam i mogao da mu budem; baš zato što sam za njega bio „čovjek bez svojstava”; jer nisam pokazivao nikakve sklonosti; pa ni zainteresovanost ni za koga. Sedeo sam i ždrakao preda se. Jedna prolaznica jeste se pred nama zaustavila; zastala je ispred klupe; ali je krila svoj odnos prema Psu; ne samo zato, nisam ni na nju obraćao pažnju. Nije ni Pas na Prolaznicu reagovao. Jeste jedanput mahnuo repom. U jednom trenutku je načulio uši. Sve vreme je, međutim, ostao priljubljen uz moju nogu. Čak i kada je Prolaznica prišla klupi, kada je upitala „da li je slobodno”, kada sam joj kratko rekao „jeste”, i kada je sela na drugi kraj sedišta, ostao je Pas nepromenjen: glave prislonjene uz moje koleno, dahtao je ujednačeno, zračeci toplinu i neku dvostruku ljubav: prema ženi (koja mu je očigledno bila gospodarica) i prema meni (koga je želeo za gospodara)?

Jutro u ovom gradu osvanulo je u znaku kloparanja vrata pod snažnim naletima vetra koji je svu noć vitlao nad krovovima kuća u četvrti u kojoj smo prenoćili. U sam osvit se buka pucanja krajeva veša na konopcu za sušenje, razapetom na terasi, podvlačila ispod slike koja me je pratila svu noć. I tamo (u slici) duvao je vetar, snažno, povijajući u pozadini grane tamariska na malenom uzvišenju iznad zaliva u kome su se nad šljunčanim

žalom podizali visoki talasi. I tamo u slici sna: sedelo je troje šćućureno ispod nadstrešnice na ulazu u napuštenu kuću: Žena, Muškarac i Pas (glave prislonjene uz koleno Muškarca). I, dok je Muškarac poluspuštenih očnih kapaka više sanjao nego pokazivao prisustvo, a Žena razrogačenih očiju zurila u pravcu uskovitlane pučine, Pas je njušio vazduh u kome su se mešali mirisi mora, vlage i pustinjskog peska nošenog sve snažnijim vetrom.

Mirisi jutra behu, upravo, poštropljeni kapima vlage koja je kao u otkosima padala na vetrom češljano tlo. Umesto zamaha kose „čulo” se samo širenje mirisa trave, koji se odmah razlagao u pojedinačne „varijacije”; dominirala je opojnost cvetova latica široko rastvorenih vetrom. Sunce ih je, pomaljajući se kroz oblake, nežno budilo iz svima zajedničkog sna u kome behu vitlani vetrom na sve strane, i odmah dalje zasipani prahom pustinjskog peska. Pustinja je počinjala stotinak milja južno od mesta ovih zbivanja. Ova su se u povesti odvijala na neodređenim mestima. Zato i jesu bila samo donekle jasna: uobličena jedino pustinjskim vetrom koji je duvao u talasima, dosežući i do naših „priča”, vitlajući ih u svim pravcima, čas ih preplićući, čas ih pojedinačno izbacujući u prednji plan, čas ih (pojedinačno) potiskujući u pozadinu, čas ih je sve zajedno rasipao na sve strane.

U jednoj povesti se sedelo u uglu prostorije malene kafane. Nameštaj se gotovo i nije razlikovao od zidova. Na podu behu rasprostrte krpere; u njima utkane slike ovdašnjih biljaka, okolnih brda i potoka koji se kanjonom probijao u pravcu mora. Hodalo se satima preko usahlog korita oivičenog visokim liticama izdubljenim, tu i tamo, u pećine u kojima su,

navodno, prastanovnici „ovog kraja” svojevremeno sahranjivali svoje mrtve a danas ptice polagale svoja jaja. I ovde je vetar, i danas, vitlao grane u krošnjama usputnih stabala, najčešće tamariska, eukaliptusa i makije. S vremena na vreme se čulo klepetanje zvona o vratovima ovaca. Neke se nisu ni pomicale pri prolazanju putnika. Nemo su zurile preda se. I tek na žustriji putnikov pokret, ili po njegovom prilaženju bliže, poskočile su, potrčale i udaljile se, pre „onako za sebe”, dakle, nisu se, uistinu uplašene, razbežale.

Onda i valjanje morskih talasa praćeno ljudskim glasovima. Ispred ulaza u prodavnicu kolonijalne robe nekoliko klošara sa polupraznim konzervama piva i kiselih krastavaca... Pogled klizi niz peščani sprud i jednim nenadnim skokom zaranja u sada umirene talase koji se još samo mreškaju na površini vodene mase. Ova nalikuje nebu koje se, iste boje, podiže visoko i odmah razlaže u prozračno svetlo-Plavo. „Danas” nijednog oblaka na nebu. Samo daleko u dnu pogleda, „na horizontu”, svetli pramenovi nečega što bi se moglo nazvati „izmaglica”... Na balkonu hotela na obali: dve žene, sede za stočićem, gledaju u daljinu i čute... Vetar je sada gotovo nečujan.

Ima li nečeg bezbednijeg od veselih glasova ljudi okupljenih negde „svečano”, „u nedelju”, ili „o prazniku”... Posle nemirne noći, protekle u stalnoj borbi sa morama koje su se smenjivale brzinom olujnog vetra: „sada” je ta svečana umirenost: reklo bi se „produktivna”, „nadmoćna”, „uprepodobljenost”. Sedenje prekrštenih nogu, opuštenih, još pospanih mišica. Sunce je već razvilo svoju svetlost koja se preko svih oblika i boja meko, kao lisnato testo, spušta ne da bi ih prekrila, nego uistinu osvetlila.

I vetar, „danas” samo još lahor, jeste „u službi” te „svečane”, „praznične” svetlosti. I zvuci – smeh ljudi okupljenih (u kafani), staraca koji, kartajući se, opaljuju kartama o površinu stola, vriska dece koja trčkaraju između stolova, čak i zujanje „veselih” muva i uvek marljivih pčela uokolo – veličanstvena su kulisa kretanja fotona i njihovog slaganja u ono najumilnije oku. Pogled, kakav „samo mogu da poželim”, u neko nedeljno jutro: udaljen od svega „napadnog”, „suvišnog”, „neprijatnog”, često i „nesnošljivog”, pa i „pogubnog”.

Ako se nebom i vuku oblaci dok ih sunce buši oštrim zracima, kao nabadajući ih na ražanj, pa ih dubi, rasteže i tanji u prozirne „zavese” koje onda razvlači u stranu, ne bi li se svetlost kroz njih ne samo „dnevno” probila nego ih i definitivno uklonila za ostatak dana (za prepodne, podne, popodne i predveče): onda je na tlu, u svakom trenutku, u svakom pogledu oštro vidljiv svaki detalj: na primer: njuška mačke koja se pomalja kroz otvor na zidu narušene kuće pored puta; ili glava koze dok brsti korov u jednom zaparloženom dvorištu; ili senka stabla masline na zidu kuće iz koje se pojavljuje gojazno telo žene sa cegerom povrća u ruci; ili pas polegao postrance na sredini pešačke staze između kuća koje se tu i tamo takoreći dotiču. Na malenom raskršću ispred crkvice je najedanput mnogo ljudi.

I šta reći o kamenju na platou iza propileja (minojskog) grada na uzvišici iznad (Mesarske) nizije?... U krošnji bora prepunog šišarki: nekoliko ptica u prevashodno njima smislenom cvrkutnom razgovoru; uvek ponovo se nadvikuju i gotovo inatno nadmeću u podizanju jednog tona, nikada ne prebacujući najvišu lestvicu. Njihova rasprava je melodija dana, dramatična,

bez „ubedljivih” varijacija... Kamenovi su obrasli lišajem, žutim, svetlozelenim, smeđim, sivim... Šišarke odozdo prete da se sunovrate u ambis sadašnjosti... U jednom trenutku ugledam, dok pišem ovaj tekst, mušicu: sporo se kreće „leđima” moga kažiprsta: prati, diktira, i zaustavlja moje misli. Rukopis se niže stepenasto nagore u pravcu proscenijuma prastarog („dobro očuvanog”) teatra. Kolona mrava – svaki pojedinačno nosi svoj teret koji pre asocira na dokazni materijal prevashodno njima razumljive sreće – kreće se mislima Pisca kao sada sasvim jasnom, čvrsto utemeljenom, nerazrušivo zidanom podlogom. To je tekst o svim vidovima vremena: prošlog, sadašnjeg i budućeg. U vazduhu se oseća miris ovdašnjeg smilja. Sada samo jedna ptica: prelepa golubica, kao mlada operaska diva, nagih grudi, zvonkog glasa (koji se ne čuje), ispevava tišinu „ovdašnjeg” sveobuhvatnog prostora.

Već na susednom terenu, samo nekoliko pogleda dalje, prašina (pustinjska, nanošena, sve vreme snažnim, danas nešto umirenim vetrom) poleže najviše potaman preko prastarih kamenova. Ono što posebno prija ovdašnjem pogledu jeste ujednačenost svih boja koje teže da se približe Zemljanoj. „Konačno u svetu izvora svih farbi”, pomišlja Posmatrač. Konačno „među” bojama; dakle, u središtu svake, „bilo gde”, i „bilo kada”, obojenosti. Konačno u „srcu” svog pogleda.

Jutro na moru, plavom u svim nijansama te nadasve „čuvene” obojenosti. U daljini, na pučini: modro-Plavo. Na pojedinim mestima, tamo gde se talasi mreškaju vitlani vetrom, i podižu: Plavo prelazi u Zeleno. Modro-Plavo se sada upisuje u simfoniju Plavetnila koje, iako svetlo-svetlo-Plavo, odozdo sa neba,

natprirodno snažno pritiska i Posmatrača i njegov gotovo vazdušast pogled. I oko stene koja, „nenadno”, zjapi iz vodene mase: nižu se, kružno, talasi Zelenog, Modrog i (opet) Plavog. Šumeći i penušajući, prelaze oni u Belo koje, ipak, ovde, jeste samo „varijanta” Plavog. I jesu oni deo nekog tajanstvenog dnevnog sna: Žuto kose žene, koja se gotovo i ne vidi naspram, snažno obojene suncem, jarke pozadine (od stabla eukaliptusa, palmi, lovora i makije u dubini). Na kopnu: Posmatrač sedi, diše, guta svoju pljuvačku i, dakako, gleda preda se.

Doručak među sličnima sebi je uvek i bitka za zalogaje. Povremeno sećanje na propuste prethodnog dana. Onda i osvrt na usputne životinje: mačke, pse, mrave, lastavice. Tiho, sporo, ipak i spoplićuće izlaženje iz sna protekle, naglo prekinute noći.

Noć je, ipak, protekla u ritmičnom valjanju talasa. Povremeno se ono utišavalo, pa pojačavalo. I, koliko god da je pomisao na hladnu vodenu masu „sinoć” bila neprijatna, uporni pogled preko vodene površi u pravcu pučine i susednog kontinenta ne samo da je ospokojavao nego je budio neku vrstu elana koji se odmah širio svim ćelijama i tkivom tela. Najedanput si osetio podrhtavanje u mišicama nogu. Prsti na stopalima su vibrirali. Pod jezikom se skupljala pljuvačka. Creva su kontraktirala. Povremeno se čulo krčanje. Ljubav. Ljubav se osećala u vazduhu. Kao barut pred eksploziju. Na platou ispred crkve (uvek zatvorene) igralo se, valjanjem, nekoliko mačaka. Na stolici ispred taverne sedela je samo starica u crnini, podbočena rukom povijenom u laktu, kao obeležje okruženja.

Pogled sa uzvišice na niziju koja se kao kotao širi postrance obrazujući neku vrstu pitomog grota. Po sredini se provlači

rov, ostatak presahlog potoka. Danas je tu gustiš žbunova, i povrtnjaci. Površina tog zemljišta je, u svoj razbarušenosti, negovana rukom ljudi ovdašnjih. Potvrđuju ih glasovi kokošaka i petlova, ore se sa svih strana. Jutro je u „delikatnoj ravnoteži” između noći i dana, pred prelazak u prepodne. Boje su, dakle, tamnije: Zeleno je modro-Zeleno; Žuto je zeleno-Žuto; Plavo je tamno-Plavo, Crveno je modro-zeleno-žuto-Crveno. Mirisi su usloženi mešanjem svih mogućih kretanja: čestica prašine, končića suvih cvasti, polenovog praha, pčela koje od ranog jutra marljivo zuje, sukanjem ptica iz krošnji drveća, kruženjem jastreba nad „vulkanskim kraterom”, vitlanjem oblaka koji, ipak, neće doneti kišu.

Posle, pretežno, neprospavane noći: jutro u mirisima pokrenutim, ili zgusnutim, vlagom od kiše: pljuska praćenog grmljavinom i sevanjem munja istiskanim iz nejasnog sna. Nije se on razjasnio ni prvim, jutarnjim sunčevim zracima, čas prodirućim kroz jutarnje oblake, čas disperzivno rasutim preko travnjaka pošćropljenog rosom. Nije li tokom noći tuda neko prošao sa džepnom lampom u ruci, šarajući farom povremeno i kroz otvorena vrata u telo zaspaloga na krevetu? U sobi su se zvuci pljeskanja kišnih kapi čuli samo još kao ključanje vode u loncu; pa onda i kao šoranje đonova obuće preko šljunčane staze; pa kao tupi udarci u vrata i prozore; konačno kao ujednačeno dahtanje. U snu su se stvari odvijale drugačije: uz kikotanje, golicanje, valjanje, povremeno ustajanje, dugo stajanje napolju na obali mora, i gledanje u daljinu.

U gradu je sve „drugačije”: najpre hektično; nervoza se širi svakim sokakom, uz svaku coklu na fasadama kuća; duž svakog izloga

prenatrpanog svakojakom robom. Tek na obali mora, u luci, pri snažnom duvanju vetra, mirisi tišine i mira, prirode koja se okolo grada širi u koncentričnim krugovima u pravcu mora i pučine. Nebo je modroplavo, tu i tamo crno. Snažni talasi, razbijajući se o lučko molo, rasipaju raspenušane kapi daljine koja „ovamo” dopire samo u fragmentima i biva privremeno uobličena u snove gradskih spodoba. Sada se u kafanama na obali u luci zuri u daljinu, put sijavica na nebu. Sanja se o svojoj bezbednosti, o u osnovi nepostojećoj sigurnosti, o izobilju oličenom u čašici poluispijene rakije. Voda, hladna i penušava. Vetar, sve snažniji, vlažniji i bučniji. Udarci u sve tvrđa, sve nepopustljivija, sve otpornija temena glava. San će tada biti samo sekvenca o bežanju, skrivanju, uzmicanju nečemu neodređenom.

Opet jutro, „poslednje ovde”. Sunce i dalje „stidljivo”. Na ulici mačke. Pokoji gojazan muškarac sa plastičnom kesom u ruci, punom povrća i hleba. Retki turisti vuku prtljag pločnikom. Šoraju obucom po uglačanom kamenu. Svuda fleke od kreča, žvakaćih guma, gareži, ptičjeg izmeta. Deca, najčešće u dvojicama. Praćena majkama u cicanim haljinama. Muškarac sa poslužavnikom i na njemu šoljama mirišljave kafe. Dečak sa šakama u džepovima pantalona, u sporom koračanju, glave pognute, zviždeći, pevušeci. Prvi psi na ulici, hodaju iskošenog tela sa jezicima isplaženim, jarkocrvenim. Sada sve više ljudi na ulici. Žurno ili sporo prolazećih. Svi oslovljavaju jedni druge. Sunce se pomalja iza krova najviše kuće. Zraci grebu žaluzine prozora na susednoj fasadi. Listovi na stabljikama u saksijama duž fasada kuće jedva se primetno pomeraju.